

bi mogla jaz in realnost utemeljiti. Asketizem in brezobzirnost tega pisanja samemu sebi terjata od pisatelja popolno tujstvo, nevezanost na domovino, prijatelje, religijo, narod... Podlagati jaz s tako idejo, sprejemati le-to kot nekaj nevprašljivega in tako zagotavljati jazu celovitost in identičnost, bi bilo ideološko dejanje. Temu nasproti se postavlja pri Kovačiču brezobzirna ostrina pri ugledavanju in reformuliranju jaza v vsej njegovi neidentičnosti, odvisnosti od drugega, torej tudi razlomljenosti, fragmentarnosti, navideznosti. (V tem sta Kovačičevo tujstvo in njegova avtobiografičnost temeljno različna od Cankarjevih, kjer sta izpostavljena personi, ideji, predstavi o samem sebi.) Kovačič želi s svojo literaturo postaviti stvari, kakor so (v temeljni interakciji nesamostojnega jaza in nesamostojne realnosti), to pa je pot do neideološke literature, ki naj bi človeka »na novo sestavila v sebi, kakor se človek sestavlja v resnici vsak dan tudi sam na novo, tako, kot je, zmeraj isti in vedno drugačen sam pred seboj« (Preseljevanja, str. 513).

Jaz se tako v iskanju samega sebe, v svojem ponovnem sestavljanju skozi literaturo, pojavlja kot kontinuiteta fragmentov, v sebi nalomljeno giibanje skozi realnost in realnosti skozi jaz. (Takemu projektu iskanja in ponovnega sestavljanja jaza in realnosti ustreza tudi jezik, kajti pisatelj se giblje na najrazličnejših nivojih in zajema zelo širok razpon govorov. Pa tudi že sama grafična podoba teksta, ostro razbita na odstavke, opozarja na fragmentaričnost in ne celovitost poustvarjenega jaza).

Končno naj zapišemo, čeprav imamo pred seboj šele prva dva fragmenta, da smo z novim Kovačičevim tekstom dobili v slovenski literaturi delo, ki ni izjemno pomembno le po doslednosti, radikalnosti in brezobzirnosti svojega koncepta, temveč tudi (kar je vsaj enako pomembno) po svojih stilnih literarnih kvalitetah.

Igor Zabel

TOMAŽ ŠALAMUN, ANALOGIJE SVETLOBE

Štiri leta so pretekla med nastankom in natisom Šalamunove zbirke *Analogije svetlobe**. V tem času bi pesnik zlahka prišel peš tako iz Pariza kot s Krete v Ljubljano, kjer bi izročil svoj rokopis, nastal v omenjenih krajih, kakemu literarnemu uredniku in počakal, da ga založba uvrsti v svoj program. Ker pa vem, da Tomaž Šalamun ni tako dober in potrpežljiv pešec, da bi pešal iz francoske prestolnice, pa tudi ne plavalec, da bi se spoprijel z valovi in vetrovi okrog Krete, bi morda veljalo poiskati vzrok za štiriletni proces nastajanja zbirke nemara kje drugje. A kje? V birokratizaciji in počasnosti odločanja o družbeni podpori zalaganja izvirnega sloverskega leposlovja, v »posebnem« družbenem položaju in »pomenu« knjige, ki se kažeta v tej »vzvišeni počasnosti« izdajanja, v neodmevnosti slovenske knjige, tržni neuspešnosti, pa čeprav jih izide le po nekaj sto izvodov na naslov (niti ena tedaj za vsako slovensko knjižnico), založniški proceduri, pomanjkanju papirja, visokih tiskarskih stroškov, ali celo splošni malodušnosti in lenosti, naveličanosti...? V vsakem po malo, a v vsakem na škodo knjigi in avtorju. Upravičeno tedaj predpostavljamo, da je Šalamun po »zadnji« zbirki napisal še kakšnih šest zbirk, ki čakajo na mizah več slovenskih založnikov na ugodne(jše) razmere, za natis tja do konca tega srednjeročnega obdobja, če se izrazimo plansko in kulturno-politično.

Analogije svetlobe so Šalamunova zbirka, ki bolj preseneča z bogastvom metaforične invencije in domišljijских bravur v posameznih verzih kot pa z izdelanostjo, do potanskosti premisslje-

* Tomaž Šalamun-Analogije svetlobe, Cankarjeva založba, Ljubljana 1982. urednik Tone Pavček, opremila Metka Krašovec, str. 74)

no, kompozicijsko pretehtano zgradbo celotnih pesmi in ciklov. Kot bi se Šalamun v ustvarjalnem procesu prepuščal avtomatizmu pisave, svobodnemu prenosu trenutnih miselnih vzgibov na papir, ne da bi nad njimi bedel zavestni nadzor nad celoto v smislu logično-posledičnih zvez in odnosov. Zato so Šalamunove pesmi bolj štukature posameznih metafor, misli, povedi, zamegljive s katerimikoli drugimi, ne da bi v njih mogli odkriti ali zaznati kakšno »pomankljivost«, pomensko praznino ali nedorečenost. To bi morda opazili le, če bi bila zasnova pesmi klasična, »povedna«, »vsebinska«.

Šalamunova poetika je polna avtorjevih »pregovorov«, denimo: »Edino pogled se ne troši«, »Vsaka obramba domovine je izdaja boga«, »Kdor ne stopi v prazno, je sovražnik ljudstva«, »Kdor je zares dihal boben, ne trzne ob zvoku stekla«, »Jezik je lahko samo luč ali napaka«, »Potrpežljivi so samotisti, ki imajo dober voh«, »Kar se reče, se ne poje na kruhu« . . .

Druga opazna komponenta Šalamunove poetike, prav tako osamosvojena in le del pesemske celote, so »parole«, denimo: »Misliti in ne raniti«, »Milost ne pozna barve kože«, »Ptice spadajo na vejo«, »V trotoar je prepovedano dihati«, »Lačni ne izbije zoba duši«, »Rime so mreže«.

Tretja komponenta, ki se prepleta z obema prejšnjima, so »aforistični verzi«, denimo: »Umrli je za volanom ob svoji ženi«, »Vsako popivano vlakno je lupus in fabula«, »Ko zgnije sod, ostane obroč okrog mesta«, »Potres, ki stresa dvorano, je jok drugega«, »Plavala je na svoji zemlji«, »Vse kar sem dal, sem dal proti svoji volji«, »Kramp, zarit v glavo, je odnos med revolucijo in kostmi«, »Sonce ni ne zaloga svobode ne zaloga noči«, »V ravnini oči je os sveta«, »Narodi, ki nehaajo pripovedovati štorijo, umrejo«, »Svinec na ustih je svinec okrog vratu«, »Kralj ne napove vremena« . . .

V Analogijah svetlobe je aforistično-parodična vsebina verzov prevladujoča, kot da bi Šalamun hotel skozi vso zbirko obdržati kritično, ponekod cinično razmerje do upodobljenega sveta, njegovega (ne)razumevanja, splošne naravnosti na »logično« in »pravilno«, »varno« in »izmerjeno«. Od tu korekture že spoznanega, stereotipnega, domišljenega, s ponujeno alternativo, bolj aluzijo drugačnosti kot možnostjo spreminjanja česar koli. Šalamunova poezija je slej ko prej zamejena s horizontom avtorjeve jezikovne in miselne kreativne, asociativne in kombinatorne zmožnosti, napetosti in ohlapnosti, kratka nihanj, ki so opazne v celotni zasnovi zbirke.

V prenekaterih posameznih verzih je Šalamun ponovno dokazal briljanco asociativnih in alogičnih gradenj: »Pok svetlega sonca nariše državo«, »Moj oče s sekalci brusi niti«, »Petice padajo na zamolke gobe«, »Na moje hribe pada imperator sladoleda«, »Barbari so preostanek volumna krogle v kocki«, »Konj s krili vedno vidi roza«, »Žebliji so spajkani, ampak oni zahtevajo več, po točkah da bi mirno rasli«, »Vsaka beseda nosi kvačkano spodnje perilo«, »Toni so grozna letina jagod«, . . .

Manjši del Analogij svetlobe je zasnovan tradicionalno: z daljšimi pesemskimi enotami, s povednejšo vsebino, razvidnim scenarijem, sporočilom, filozofijo. Večinoma so, kot skoraj vse pesmi, brez samostojnega naslova, poimenovane po prvem verzu ali njegovem delu, pa jim ga Šalamun poudarjeno dodaja. Praviloma se na stopnjevano »tradicionalnost« Šalamunove poezije navezuje izpovedna neposrednost, pripovedni oris dogajanja, kajpada pariškega in grškega, se pravi sinhronega, ob njem pa Šalamunov spomin in skušnja sežeta v izvirne temelje lastne eksistence in, kar je pomembnejše, v mnoga temeljna vprašanja sveta in človekovega upravljanja tega sveta. Mor-da je Šalamunova poezija v tem smislu

dosegla svoj vrh v tekstu: »Srce Evrope je elegantno in / mrtvo. Samo še / otroci zadržtijo preden jih zdrobi / čas. Trgata nas dve / večji ploskvi: Satan, institucija / vhodnih vrat in previs / svobode, ki se steka v / Pacifik. Ampak mi / smo spomin. Zato za svet / obvezni, čeprav je naš mit vgrajen v / stroj, ki z njim ne razpolagamo več. / Naša edina historična možnost je / milost, edino / mi je zares ne moremo več ne / trošiti ne operacionalizirati. / Psiho-

analiza je dno, noč pred / razodetjem. / Vsi laboratoriji oblasti bodo / propadli.« (55)

Analogije svetlobe ohranjajo tedaj vseskozi dvojni karakter: z rafiniranim občutkom se »izmenjujejo« denotativne in konotativne vrednosti besed in verzov, kot to avtorju narekujejo položaj, avtonomija bivanja in avtonomija mišljenja, samozavedanja; pogum in moč zasledovanja samega sebe.

Marijan Zlobec

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

V poletnih dneh prihajajo revije na naše uredništvo še manj redno kot sicer. Tako pač objavljamo le pregled tistih, ki so prispele do srede julija. Časopis za znanost o književnosti *Umetnost riječi*, ki ga v Zagrebu izdaja Hrvatsko filološko društvo, prinaša v četrti (še lanski) številki razpravo Miroslava Kravanja *Uvodne opombe k teoriji naglasnega heksametra*. Zoran Kravar pa je prispeval oceno *Nov pogled na zgodovino nemške književnosti*, v kateri obravnava *Zgodovino nemške literature od 18. stoletja do danes*, ki jo je v dveh zvezkih uredil Viktor Žmegač in je izšla v nemščini. Josip Vončina piše o arhaizmih v hrvaški zgodovinski stilistiki.

V dvojni številki (1—2) puljske Istre se z naslovom *Anatomija zavoženega zakona* pojavlja ocena romana Vitomila Zupana *Igra s hudičevim repom*. Napisal jo je Krešimir Nemeč, ki med drugim ugotavlja, da »Zupanov roman ne pušča bralca ravnodušnega, ampak ga sili k razmišljanju. Piscu je skozi mali svet zakonske dvojice uspelo odstrti travme neke civilizacije«. Zupanov roman je namreč lani izšel v srbohrvaškem prevodu pri zagrebškem Globusu. Glorija Rabac-Čondrić piše o Fulviu Tomizzu in njegovih Istranih, za kar ji je povod srbohrvaški prevod njegove-

ga romana *Boljše življenje*, Ivan Svetić objavlja 25 pesmi s skupnim naslovom *Vrnitev k morju*.

Četrta številka sarajevskega Izraza prinaša v razdelku Prostranstva umetnosti razmišljanje o Raymondu Queneauju z naslovom *O neki obrobni izkušnji*, ki ga je napisala Višnja Machiedo. Dotika se Queneaujevega odnosa do matematike in potencialne književnosti. Prevedla je tudi Queneaujev esej *Poe in »analiza«*. Zanimivo je, da je ob tem dobesedno prevedla v srbohrvaščino tudi Poejevo pesem *Znanosti*, čeprav obstaja ustrezen srbohrvaški prevod te pesmi spod peresa bosanskega pesnika Kolja Mičevića. Tomislav Gavrić piše o *Duhu in materiji kinematografije*, Slobodan Kalezić pa je prispeval pregled *Književna kritika o romanu Augusta Cesarca*.

Majniška številka novosadskega Letopisa Matice srpske prinaša nadaljevanje razmišljanja Zulfikarja Goseja *Hamlet, Prufrock in jezik*, ki ga je v srbohrvaščino prevedel Duško Vrtunski. *Elpida* je naslov pripovedi, ki jo je napisal Mihailo Lalić. To je sklepno poglavje iz njegovega romana, ki je v tisku. Dražen Keraman in Branko Maleš sta v srbohrvaščino prevedla pet pesmi Rolfa Dieterja Brinkmanna: *Pismo iz Londona, Električni ožemalnik za pomaranče, Pesem, Spi, Magritte in Po Shakespeareu*.